

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-45>

УДК 330.15:502/504

ПОКАЗНИКИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОЄКТІВ

INDICATORS OF STATE FINANCIAL INCENTIVES FOR ENVIRONMENTAL PROJECTS

Подойніцин Олексій Володимирович

аспірант,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-0106-758X>**Рудик Наталія Василівна**

кандидат економічних наук, доцент,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4367-0392>**Podoinitsyn Oleksii, Rudyk Nataliia**

Kyiv National Economic University Named after Vadym Hetman

У сучасних умовах глобальних екологічних викликів і необхідності переходу до сталого розвитку ефективне управління державними фінансами для реалізації екологічних проєктів стає одним із ключових пріоритетів. Україна, як країна, що прагне євроінтеграції, стикається з низкою проблем у сфері екологічного управління, зокрема через неефективне використання ресурсів і відсутність прозорих механізмів оцінки результатів екологічних ініціатив. У статті досліджуються показники ефективності екологічних проєктів у системі управління державними фінансами, а також пропонуються шляхи імплементації світового досвіду в Україні. Проаналізовано показники державного фінансового стимулювання екологічних проєктів. Особливу увагу приділено аналізу міжнародних практик, зокрема досвіду Європейського Союзу, та розробці ключових показників ефективності (KPI), які можуть бути застосовані в українському контексті. Проведено порівняльний аналіз кейсів із реального бізнесу для оцінки фінансового ефекту від впровадження екологічних інновацій і технологій.

Ключові слова: екологічні проєкти, державні фінанси, сталий розвиток, показники ефективності (KPI), зелена економіка, циркулярна економіка, державно-приватне партнерство (ДПП), Індекс екологічної ефективності, фінансове стимулювання, екологічне виробництво.

In the modern context of global environmental challenges and the urgent need for a transition to sustainable development, effective management of public finances for implementing environmental projects has become one of the key priorities. As a country striving for European integration, Ukraine faces a range of issues in environmental governance, particularly due to the inefficient allocation of resources and the lack of transparent mechanisms for assessing the outcomes of environmental initiatives. In Ukraine, the effectiveness of environmental projects remains a pressing problem due to the lack of public funding, the absence of transparent mechanisms for assessing results, and the weak integration of international experience. This creates risks of irrational use of resources and failure to achieve strategic environmental goals. Given this context, the search for new approaches to financing and monitoring environmental projects is critically important for the European integration aspirations of our state. International experience proves that effective financial management for environmental initiatives and projects can be a powerful incentive for development. Many countries already use developed mechanisms for assessing the effectiveness of environmental projects, particularly through performance indices, integrating environmental aspects into financial planning, and performance monitoring systems. The article develops key performance indicators (KPI) of ecological projects and their essence, meaning, and components. It also systematizes the advantages of developing an ecological economy. An analysis of the financial indicators of leaders in ecological production is carried out. This article explores the indicators of environmental project efficiency within the public financial management system and proposes ways to implement global best practices in Ukraine. Special attention is given to the analysis of international practices, especially the experience of the European Union, and the development of key performance indicators (KPIs) that can be adapted to the Ukrainian context. A comparative analysis based on real business cases is conducted to identify the financial impact of introducing environmental innovations and technologies.

Keywords: environmental projects, public finance, sustainable development, key performance indicators (KPI), green economy, circular economy, Public-Private Partnership (3P), Environmental Performance Index, financial incentives, eco-friendly production.

Постановка проблеми. У Стратегії сталого розвитку України до 2030 року [1] зазначено, що внаслідок багаторічного домінування ресурсо- та енергомістких галузей, сировинної орієнтації експорту та надмірної концентрації виробництва у промислових регіонах в Україні сформувалася неефективна та екологічно небезпечна структура управління розвитком. Один із ключових пріоритетів – забезпечення сталого економічного зростання екологічно невиснажливими методами. Це передбачає пошук і впровадження інноваційних фінансових інструментів для стимулювання екологічного виробництва в контексті євроінтеграції. Попри виклики, пов'язані з повномасштабною війною, актуальність розвитку екологічної економіки залишається високою, що підтверджує необхідність дослідження. В Україні ефективність екологічних проєктів залишається гострою проблемою через нестачу державного фінансування, відсутність прозорих механізмів оцінки результатів і слабку інтеграцію міжнародного досвіду. Це створює ризики нерационального використання ресурсів і невиконання стратегічних екологічних цілей. Враховуючи цей контекст, пошук нових підходів до фінансування та моніторингу екологічних проєктів є критично важливим для євроінтеграційних прагнень держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема оцінювання ефективності екологічних проєктів у системі управління державними фінансами України висвітлюється в кількох авторитетних джерелах. Звіт Світового банку та Міністерства фінансів України "Оцінка державних видатків та фінансової підзвітності" [2] підкреслює важливість включення екологічного компонента в державні інвестиційні проєкти. Документ акцентує на необхідності прозорості та підзвітності у використанні бюджетних коштів, наголошуючи, що це є основою успішного впровадження екологічних ініціатив. Крім того, у звіті аналізується вплив міжбюджетних трансфертів на фінансування екологічних програм, проте відсутній детальний аналіз ефективності реалізованих екопроєктів. У "Звіті про показники результативності проєкту "Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні"" [3], підготовленому Міністерством фінансів України, розглядається використання зовнішньої фінансової допомоги для підтримки державних витрат, зокрема щодо екологічних ініціатив. Однак цей документ лише поверхово торкається питань оцінки впливу фінансованих екологіч-

них проєктів на стале економічне зростання та стан довкілля. У проєкті реформи управління публічними інвестиціями, запропонованому Міністерством фінансів України [4], також відсутні конкретні механізми щодо інтеграції фінансування екологічних проєктів та оцінки їх результативності.

Таким чином, попри наявність низки досліджень і звітів, залишається нерозкритим питання практичного вимірювання ефективності екологічних проєктів, а також інтеграції міжнародного досвіду в систему управління державними фінансами України. Останні дані щодо впровадження принципів циркулярної економіки в Європейському Союзі демонструють певний прогрес, хоча повна циркулярність матеріальних потоків ще не досягнута. Згідно з брифінгом "Європейська циркулярна економіка у фактах та цифрах" за 2023 рік [5], дані дослідження свідчать про позитивний вплив впровадження принципів циркулярної економіки на промисловий розвиток ЄС, зокрема щодо підвищення ефективності використання ресурсів та зменшення обсягів відходів. Однак для досягнення повної циркулярності необхідні подальші зусилля, включаючи вдосконалення політик, фінансову підтримку та впровадження нових бізнес-моделей.

Багато європейських країн впровадили розвинені механізми для оцінки ефективності екологічних проєктів, наприклад, індекси екологічної ефективності. Індекс еко-інновацій (Eco-Innovation Index): цей індекс, розроблений Еко-інноваційною обсерваторією на замовлення Європейської комісії, оцінює еко-інноваційну діяльність країн за п'ятьма сферами: еко-інноваційні ресурси, еко-інноваційна діяльність, еко-інноваційні результати, результати впровадження ресурсозберігаючих технологій та соціально-економічні результати. Він допомагає формувати цілісний погляд на економічні, екологічні та соціальні показники [8]. Також екологічні критерії активно інтегруються у фінансове планування та публічні закупівлі. У Швеції екологічне маркування активно застосовується у 80% тендерів, а для хімічних продуктів та будівельних матеріалів цей показник досягає 90%. Використання стандартів екологічного маркування підтримує інноваційний розвиток малого і середнього бізнесу, сприяючи їхній участі в тендерах [9]. У деяких країнах розроблено екологічно орієнтовані фондові індекси як інструмент фінансування сталого розвитку компаній, а також для виконання функції прозорого моніторингу ефективності проєктів

[10]. Застосування таких інструментів дозволяє європейським країнам ефективно оцінювати та підвищувати результативність екологічних проєктів, інтегруючи екологічні аспекти у фінансове планування та забезпечуючи прозорість і відповідальність у реалізації екологічних ініціатив.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цієї статті є розробка та обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення системи оцінки ефективності екологічних проєктів у контексті управління державними фінансами України та покращення їх фінансового стимулювання. Основні завдання, які ставляться для досягнення цієї мети, включають:

1. Дослідження міжнародного досвіду щодо інтеграції екологічних аспектів у державне фінансове планування.

2. Визначення ключових показників ефективності для екологічних проєктів, які можуть бути застосовані в українській практиці.

3. Розробка рекомендацій щодо впровадження прозорих механізмів оцінки результативності екологічних проєктів для підвищення ефективності використання державних коштів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Визначені завдання дозволяють сформувати науково обґрунтовану основу для покращення управління державними фінансами у сфері екології та сприятимуть стійкому розвитку економіки України й запровадженню результативного фінансового стимулювання екологічного виробництва в країні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародний досвід доводить, що ефективне управління фінансами для екологічних ініціатив та проєктів може стати потужним стимулом для розвитку. Багато країн уже застосовують розвинені механізми для оцінки ефективності екологічних проєктів, зокрема через використання індексів ефективності, інтеграцію екологічних аспектів у фінансове планування та системи моніторингу результатів. Ключові переваги розвитку екологічної економіки представлені в таблиці 1.

З метою виявлення ключових показників ефективності екологічних проєктів слід сконцентруватися на фінансовому ефекті від впровадження екобрендів і екоінновацій у виробничу ланку підприємства. Порівняльним методом проаналізовано дві групи підприємств одного сектору промисловості: компа-

нії, що завчасно впровадили екобренди (показовий приклад – компанія Tesla), та компанії, які працюють за традиційною бізнес-моделлю або не вчасно почали впроваджувати стратегію на екологічність (наприклад, основний конкурент Tesla – компанія Toyota).

Порівняння фінансових показників Tesla та Toyota за останнє десятиліття демонструє значні зміни в їхній ринковій вартості та прибутковості. Порівняльний аналіз, зосереджений на їхньому чистому прибутку та ринковій капіталізації, представлений у таблиці 2.

Порівняльний аналіз чистого прибутку та ринкової вартості акцій компаній Tesla і Toyota представлений на рис. 1. Tesla різко зростає у ринковій вартості, особливо після 2020 року, попри коливання прибутку. Toyota стабільно заробляє більше, ніж Tesla, але її ринкова капіталізація залишається відносно сталою. У 2024 році ринкова капіталізація Tesla більш ніж у 6 разів перевищує показник Toyota, хоча чистий прибуток Toyota в 5 разів більший. Така тенденція спричинена очікуваннями інвесторів. Tesla розглядається інвесторами не просто як автовиробник, а як технологічна компанія. Вона позиціонується як лідер у галузях електромобілів, акумуляторних технологій, програмного забезпечення (Tesla Autopilot і Full Self-Driving (FSD)), енергетики (сонячні панелі, енергозбереження), штучного інтелекту. Інвестори вкладають гроші у майбутній потенціал Tesla, вірячи, що вона змінить правила гри, а не лише продаватиме машини. Варто звернути увагу, що багато проєктів компанії є екологічними. Toyota – це стабільна компанія, яка щороку отримує прибуток, але її ринок уже сформований, а темпи зростання повільні.

Високі мультиплікатори (P/E ratio – ціна до прибутку) є показником, який відображає, скільки інвестори готові заплатити за \$1 прибутку компанії. У Tesla цей показник часто зашкалював; у 2023 році він становив понад 50 (тобто інвестори готові платити \$50 за кожен \$1 прибутку). У Toyota – близько 10 (інвестори платять \$10 за \$1 прибутку). Це означає, що інвестори очікують від Tesla різкого зростання в майбутньому, а Toyota розглядається як стабільний, але повільний гравець.

Без уваги не можна залишити й "Зелену" економіку та субсидії. Tesla отримує величезні субсидії та податкові пільги від урядів, які підтримують перехід до екологічного транспорту. Інвестори бачать, що державна підтримка для електромобілів зростатиме – отже, Tesla буде у вигаді. Toyota, попри виробництво

Таблиця 1

Переваги розвитку екологічної економіки

1. Економічні вигоди:
• Конкурентоспроможність на міжнародних ринках: попит на екопродукти зростає, особливо в країнах ЄС та США, відкриваючи для України можливості експорту високоякісних екологічних товарів. • Стимулювання інновацій: виробництво екопродуктів потребує нових технологій, що сприяє науково-технічному прогресу. • Створення робочих місць: «зелені» галузі, такі як відновлювана енергетика та органічне сільське господарство, створюють додаткові можливості для працевлаштування. • Енергетична незалежність: впровадження відновлюваних джерел енергії зменшує залежність від імпорту енергоносіїв.
2. Екологічні переваги:
• Зменшення забруднення: виробництво екопродуктів мінімізує шкідливі викиди в повітря, воду та ґрунт. • Збереження природних ресурсів: раціональне використання ресурсів та переробка відходів сприяють охороні довкілля. • Боротьба зі зміною клімату: впровадження екологічних технологій допомагає скорочувати викиди парникових газів.
3. Соціальні вигоди:
• Покращення здоров'я населення: виробництво органічних продуктів та екологічних матеріалів знижує ризики для здоров'я. • Підвищення якості життя: зменшення смогу, чисті водойми та зелені зони позитивно впливають на добробут громадян. • Формування екологічної свідомості: суспільна підтримка "зеленої" економіки зміцнює екологічну культуру.
4. Політичні та міжнародні переваги:
• Виконання міжнародних зобов'язань: Україна інтегрується в міжнародні угоди щодо захисту довкілля (Паризька угода). • Зміцнення іміджу країни: розвиток "зеленої" економіки підвищує міжнародний авторитет держави.
5. Довгострокові перспективи:
• Сталий розвиток: поєднання економічного зростання, соціального добробуту та охорони довкілля створює надійне майбутнє. • Оптимізація витрат: інвестиції в екотехнології сьогодні зменшують витрати на ліквідацію наслідків забруднення в майбутньому.

Джерело: розроблено авторами

Таблиця 2

Порівняння фінансових показників компаній Tesla та Toyota

Рік	Чистий прибуток Tesla (млрд \$)	Чистий прибуток Toyota (млрд \$)	Ринкова капіталізація Tesla (млрд \$)	Ринкова капіталізація Toyota (млрд \$)
2015	-0,9	19,777	25	200
2016	-0,7	19,195	30	190
2017	-2,2	17,029	50	200
2018	-0,9	22,446	60	190
2019	-0,8	16,946	80	200
2020	0,7	19,101	400	200
2021	5,5	21,105	1000	250
2022	12,6	25,366	800	230
2023	13,6	18,14	900	240

Джерело: систематизовано та розраховано авторами на основі досліджених джерел [6; 7]

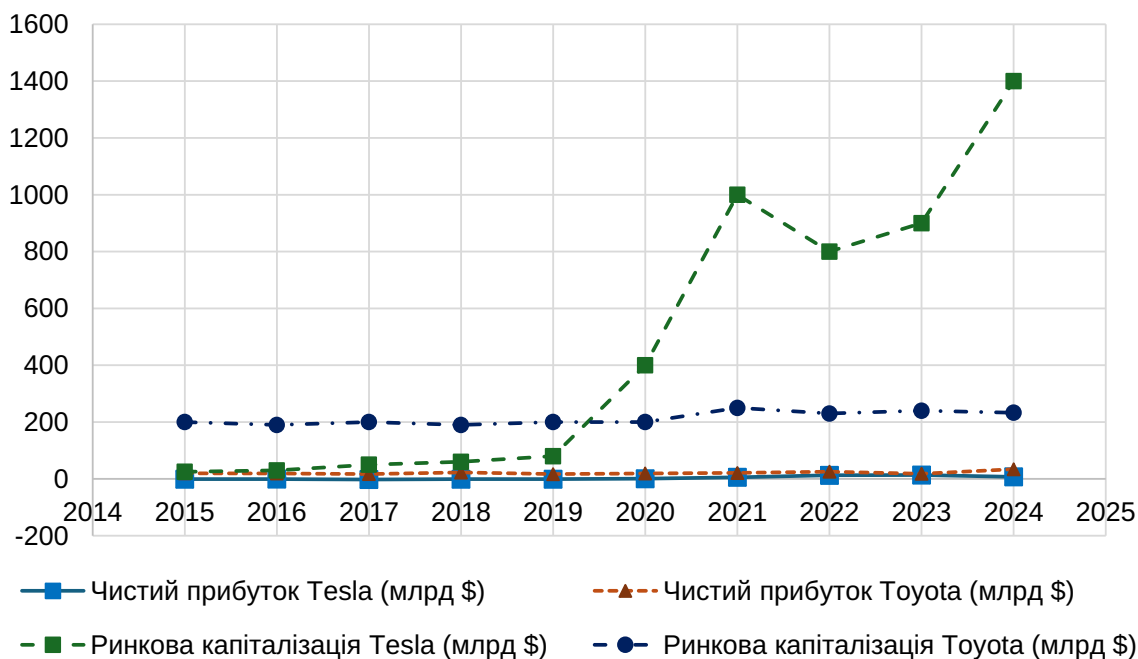

Рис. 1. Порівняльний аналіз чистого прибутку і ринкової вартості акцій компаній Tesla і Toyota.

Чистий прибуток Tesla позначений голубим кольором, чистий прибуток Toyota – помаранчевим, ринкова капіталізація Tesla – зеленим, а ринкова капіталізація Toyota – синім.

Джерело: розраховано авторами на основі досліджених джерел [6; 7]

гібридів, не так активно вписується в образ "зеленої" революції. Ці тенденції чітко показують різні бізнес-моделі компаній. Tesla орієнтована на майбутнє та екологічні інновації. Toyota підтримує свою стійку репутацію та ефективність.

Адаптуючи висновки з аналізу до системи державного фінансового стимулювання екологічних проєктів в Україні, можна визначити ключові показники ефективності екологічних проєктів (KPI), які представлені в таблиці 3.

Отже, для підвищення ефективності використання державних коштів у сфері екології доцільно запровадити цифрову платформу звітності для публікації даних про бюджети, джерела фінансування та результати проєктів; залучати незалежний аудит для перевірки реалізації екопроєктів; інтегрувати громадський моніторинг через відкриті слухання та онлайн-інструменти; запровадити обов'язкові екологічні KPI на рівні законодавства; а також регулярно публікувати аналітичні звіти щодо ефективності використання бюджетних коштів у зеленій сфері.

Висновки. Для максимізації ефективності екологічних проєктів доцільно розширити співпрацю між державним та приватним секторами, залучивши механізми державно-приватного партнерства (ДПП). Важливим є також інтегрування міжнародного досвіду, зокрема через співпрацю з такими організаціями, як Світовий банк, ЄБРР та програми Європейського зеленого курсу. Додатково слід впровадити сучасні технологічні рішення для моніторингу фінансів екопроєктів, зокрема використання блокчейн-технологій для контролю за виділеними коштами та інтеграцію з міжнародними системами звітності, такими як GRI (Global Reporting Initiative).

Запропоновані ключові показники ефективності дозволяють не лише контролювати хід реалізації екологічних ініціатив, а й підвищувати рівень довіри бізнесу та громадськості до державної політики у сфері захисту довкілля. Впровадження таких KPI забезпечить прозорість управління державними фінансами та стане потужним стимулом для розвитку зеленої економіки в Україні.

Таблиця 3

**Ключові показники ефективності екологічних проєктів (KPI),
їх сутність, значення та складові**

1. Прогнозований економічний ефект (індикатор майбутнього зростання). Оцінка впливу екологічного проєкту на макроекономічні показники держави (ВВП, податкові надходження, робочі місця). Цей показник дає уявлення про те, яким чином екологічні ініціативи сприяють загальному економічному зростанню країни. Вплив може бути прямим (через створення нових галузей, наприклад, відновлювана енергетика) та непрямим (через підвищення ефективності ресурсів і зниження витрат на охорону довкілля). Показники, що впливають на індикатор: Формула: Приріст податкових надходжень = Збільшення робочих місць × Середній податок на доходи фізичних осіб + Збільшення виробництва зелених товарів × Податкові надходження від компаній де: - Збільшення робочих місць – кількість нових робочих місць, створених завдяки екологічним проєктам. - Середній податок на доходи фізичних осіб – податки, які надходять від нових працівників, за умови створення робочих місць. - Збільшення виробництва зелених товарів – додаткові доходи держави, що надходять від компаній, які виробляють екологічно чисті товари або надають послуги. Показники, що впливають на індикатор: - Прогнозоване зростання ВВП завдяки впровадженню зелених технологій. - Оцінка приросту податкових надходжень через екологічні ініціативи. Приклад: Інвестиції у водневі станції, які через 5 років здатні принести додаткові податкові надходження.
2. Рівень інноваційності та технологічного розвитку. Визначення, наскільки впроваджувані технології є новими для ринку, їхній екологічний ефект та потенціал для експорту. Формула: - Частка інноваційних екологічних рішень у загальному портфелі проєктів. - Кількість зареєстрованих патентів, отриманих у результаті держпідтримки. Приклад: Фінансування стартапів, що працюють над біогазовими установками або новими способами переробки пластикових відходів.
3. Коефіцієнт залучення приватного капіталу. Показує, скільки приватних інвестицій в екологічні проєкти залучається на кожну державну гривню. Формула: Співвідношення Приватні інвестиції / Державне фінансування Приклад: Держава інвестує 1 млрд грн у програму розвитку зеленої енергетики, а приватні інвестори вкладають ще 3 млрд грн. Коефіцієнт = 3. Приватні інвестиції варто залучати від іноземних компаній, де принцип зелених інвестицій розвинутий і сприймається інвесторами позитивно.
4. Економічна віддача (екологічний P/E ratio). Співвідношення між витратами на екопроєкти та очікуваними доходами або економією. Формула: $P/E = \text{Витрати} / \text{Прогнозований дохід}$ Приклад: Якщо на проєкт відновлюваної енергетики витрачено 500 млн грн, а очікуваний річний дохід становить 50 млн грн, то $P/E = 10$. Цей показник дозволяє оцінити ефективність інвестицій у екологічні ініціативи та порівняти їх з альтернативними варіантами фінансування.
5. Індекс прозорості екопроєктів. Оцінка рівня відкритості у використанні державних коштів, звітування про досягнуті результати. Формула: Частка проєктів, для яких опубліковані відкриті дані про фінансування та результати. Приклад: Створення онлайн-платформи, де бізнес та громадськість можуть відстежувати фінансування та ефективність екопроєктів. Індекс дозволяє оцінити рівень прозорості в управлінні державними коштами, що є важливим аспектом для підвищення довіри до екологічних ініціатив та стимулювання ефективності використання ресурсів.

Джерело: розроблено авторами

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Проект Закону України “Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року” від 07.08.2018 № 9015 ІПС ЛІГА:ЗАКОН, URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A?an=332> (дата звернення: 02.03.2025).
2. Щербина І., Балабушко О., Гурфінкель Д., Остапюк Н. Оцінювання державних видатків та фінансової підзвітності (ДВФП) в Україні. 2019. *Група Світового банку*. URL: https://www.pefa.org/sites/pefa/files/2020-04/UA-Nov19-PFMPR-Public%20with%20PEFA%20Check_UKR.pdf?utm_source=chatgpt.comf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 01.03.2025).
3. Міністерство фінансів України. Звіт про показники результативності проекту “Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні”. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Report_PEACE__показники_результативності_ukr_30_03_2023.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 03.03.2025).
4. Міністерство фінансів України. Реформа управління публічними інвестиціями забезпечить максимально ефективне використання обмежених ресурсів для відновлення України від 6.11.2024. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/reforma_upravlinnia_publichnimi_investitsiyami_zabezpechit_maksimalno_efektivne_vikoristannia_obmezhenikh_resursiv_dlia_vidnovlennia_ukraini_-_denis_uliutin-4874?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 03.03.2025).
5. European Environment Agency's. *Europe's circular economy in facts and figures*. (2024, December 5). URL: <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/europes-circular-economy-in-facts> (дата звернення: 03.03.2025).
6. Toyota vs Tesla market cap. 2025. URL: <https://topmarketcap.net/vs/toyota-vs-tesla-market-cap/> (дата звернення: 03.03.2025).
7. Toyota Net Income 2010-2024 |TM. MacroTrends. 2024. URL: <https://www.macrotrends.net/stocks/charts/TM/toyota/net-income> (дата звернення: 03.03.2025).
8. Циганкова Т. М. Управління міжнародною конкурентоспроможністю країн: екологічний аспект. *Економічний простір*. 2018. № 133. С. 40–56. URL: <https://doi.org/10.30838/p.es.2224.050718.40.69> (дата звернення: 03.03.2025).
9. ВГО Жива Планета. Про переваги, ризики та практику застосування у ЄС нецінових критеріїв оцінки в публічних закупівлях. ВГО Жива Планета. 2024. URL: https://livingplanet.org.ua/novuny/pro-perevagi-riziki-ta-praktiku-zastosuvannya-u-es-netsinovikh-kriterijiv-otsinki-v-publichnikh-zakupivlyakh?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 02.03.2025).
10. Пімоненко Т. В., Мирошніченко Ю. О., Коробець О. М., Литвиненко О., Мішенін М. Екологічні фондові індекси: зарубіжний досвід та уроки для України. *Вісник Сумського державного університету*. Серія Економіка. 2017. № 3. С. 61–67. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/68358/1/Pimonenko_ekolohichni_fondovi.pdf (дата звернення: 03.03.2025).

REFERENCES:

1. Draft Law of Ukraine (2018) “On the Strategy for Sustainable Development of Ukraine until 2030”. 07.08.2018 No. 9015. IPS LIGA. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A?an=332> (accessed March 02, 2025).
2. Shcherbyna I., Balabushko O., Gurfinkel D., Ostapyuk N. (2019) Public Expenditure and Financial Accountability Assessment (PEFA) in Ukraine, *World Bank Group*. Available at: https://www.pefa.org/sites/pefa/files/2020-04/UA-Nov19-PFMPR-Public%20with%20PEFA%20Check_UKR.pdf?utm_source=chatgpt.comf?utm_source=chatgpt.com (accessed March 01, 2025).
3. Ministry of finance of Ukraine. Report on performance indicators of the project “Support of state expenditure to ensuring sustainable governance in Ukraine”. Available at: https://mof.gov.ua/storage/files/Report_PEACE__показники_результативності_ukr_30_03_2023.pdf?utm_source=chatgpt.com (accessed March 03, 2025).
4. Ministry of Finance of Ukraine. (2024) “Public Investment Management Reform as a Tool for Ukraine's Recovery”. Available at: https://mof.gov.ua/uk/news/reforma_upravlinnia_publichnimi_investitsiyami_zabezpechit_maksimalno_efektivne_vikoristannia_obmezhenikh_resursiv_dlia_vidnovlennia_ukraini_-_denis_uliutin-4874?utm_source=chatgpt.com (accessed March 03, 2025).
5. European Environment Agency's (2024). *Europe's circular economy in facts and figures*. Available at: <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/europes-circular-economy-in-facts> (accessed March 03, 2025).
6. Toyota vs Tesla market cap. MacroTrends. 2025. Available at: <https://topmarketcap.net/vs/toyota-vs-tesla-market-cap/> (accessed March 03, 2025).

7. Toyota Net Income 2010-2024 *TM* (2024). Available at: MacroTrends. <https://www.macrotrends.net/stocks/charts/TM/toyota/net-income> (accessed March 03, 2025).
8. Cygankova T. M. (2018). Upravlinnia mizhnarodnoiu konkurentospromozhnistiu kraїн: ekolohichnyĭ aspect. [Management of the international competitiveness of countries: environmental aspects]. *Ekonomichnyi prostir - Economic Scope*, vol. 133, pp. 40–56. Available at: <https://doi.org/10.30838/p.es.2224.050718.40.69> (accessed March 03, 2025).
9. Living Planet NGO. (2024) On the benefits, risks and practice of using non-price evaluation criteria in public procurement in the EU. Available at: https://livingplanet.org.ua/novyny/pro-perevagi-riziki-ta-praktiku-zastosuvannya-u-es-netsinovikh-kriterijiv-otsinki-v-publichnikh-zakupivlyakh?utm_source=chatgpt.com (accessed March 02, 2025).
10. Pimonenko T. V., Myroshnychenko Y. O., Korobets O. M., Lytvynenko O., Mishenin M. (2017). Ekolohichni fondovi indeksy: zarubizhnyi dosvid ta uroky dlia Ukrainy [Environmental stock indices: foreign experience and lessons for Ukraine]. *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu. Seriya Ekonomika. – Bulletin of Sumy State University. Economics Series*. Available at: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/68358/1/Pimonenko_ekolohichni_fondovi.pdf (accessed March 03, 2025).